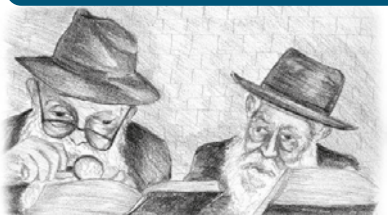
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת ויחי ■ ח' טבת תשפ"ה ■ 08.01.2025 ■ גליון מס' 821

בעקבי הכתב והקבלה

/ הרב פרופ' נריה גוטל

פעמיים בפרשתנו מזכירים בנים את שם אביהם בלא תוספת תואר-כבוד, וזאת לכאורה שלא כהלכה. תחילה עושה זאת יעקב, ביחס ליצחק: "שמה קברו את יצחק..." (בראשית מט, לא), ולבסוף עושה זאת יוסף, ביחס ליעקב: "ויאמר יוסף... והעלה אתכם... אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב" (שם נ, כד). לאמתו של דבר, עוד קודם לכן נהג כך יצחק ביחס לאברהם: "ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו... ויתן לך את ברכת אברהם..." (שם כח, א-ד). והרי זה מנוגד לנאמר בגמרא (קידושין לא ע"ב) ונפסק להלכה (שו"ע יו"ד רמ, ב): "לא יקראנו [בן לאביו] בשמו, לא בחייו ולא במותו, אלא אומר אבא מארי"! הנהגת האבות טופחת אפוא על פנינו, שכן כולם קרואים בשמם ללא תואר: יצחק אומר "אברהם", יעקב אומר "יצחק", ויוסף אומר "יעקב".

דרך אחת יכולה להישען על אימרה שחוזרת ונשנית אצל הקדמונים: "אין למדים מקודם מתן תורה" (ירושלמי מועד קטן פ"ג ה"ה, בבלי יומא כח ע"א, ועוד הרבה). לדידה של גישה זו, גם אם האבות והשבטים נהגו, ככלל, כהלכה (ר' לדוגמה משנה קידושין פ"ד מי"ד, בבלי יומא שם ועוד הרבה), ברם קודם מתן תורה לא הייתה זו חובה אלא רשות, ולכן פעמים שחרגו מכך.

ואולם, לא זו בלבד שבעל הכתב והקבלה לא הילך בנתיב זה, הוא אפילו לא הזכיר אותו. דומה שהדבר נובע מכך שבנדון דנן קשה לאמץ פתרון זה, וזאת בשל שלושה טעמים: א. אימרה זו אינה מוסכמת; ב. גם למאמצים את האימרה, ככלל, בנושא זה של איזכור האב בשמו, אין כל סיבה לסטייה מההלכה; ג. אדרבה, בנושא זה, שיסודו בדרך ארץ, ודאי נכון שינהג.

הפתרון שמציע בעל הכתב והקבלה, הופך את הקערה על פיה. לדידו, במקרים אלה של האבות, לא זו בלבד שאיזכור השם אינו אסור - אדרבה הוא מהווה שבח. וכל זאת למה?

> "קרוב לומר דשאני שמות שלושת האבות מכל שמות בני אדם. כי כל שאר השמות אינם רק מקריים לפי מה שיזדמן בפי האבות לקרות שם בניהם, וכל עוד שלא ישתדל הבן להכין נפשו אל אחת מן המעלות האמתיות לקנות לו אחת מן השמות התוארים המשובחים להיקרא חכם או נבון, צדיק או עניו וכדומה, פחיתות גדולה הוא לו אם יישאר כל ימיו בשם תולדתו לבד. ולזה, הקורא את אביו בשם תולדתו, יורה בו פחיתת מעלה והיעדר כבודו. אבל שם שלושת האבות אברהם יצחק יעקב, הם שמות אשר פי השם נקבם להיקרא כן - וכי יש לך חשיבות גדולה מזו אשר טרם נוצרו בבטן וקודם היוולדם היתה עין ד' עליהם להודיעם בשם, אשר יורה בלי ספק על יתרון מעלות נפשותיהם. ולזה כבוד גדול הוא להם אם יקראום זרעם אחריהם בשם הנכבד אשר מפי ד' יצא לקרותם בו".

כלומר, שמות שניתנים ליילודים, מבטאים, ככלל, פוטנציאל ושאיפה, ואוי לו לאדם שכל ימיו נותר עם שם זה בלבד ולא התווסף לו תואר אותו רכש בחייו. הוא לא הפך לרב פלוני, לד"ר אלמוני, למהנדס פלמוני, לתעשיין, לעו"ד, מנהל, איש ציבור וכו' וכדו'; נעבעך. לכן, מי שקורא לאביו בשמו, ורק בשמו, למעשה אומר שהאב נשאר כמות שהיה כשנולד, ומשם לא התקדם. חובה אפוא על הבן להוסיף תואר לשם האב, וכך למנוע גנות זו. לא כן האבות כולם, שהקב"ה הוא הוא שהכווין את קריאת שמם: "והיה שמך אברהם" (בראשית יז, ה); "וקראת את שמו יצחק" (שם שם, יט); "ויקרא שמו יעקב - הקב"ה" (שם כה, כו - רש"י). שם כזה הוא בבחינת נבואה צופה פני עתיד, שעתידה להגשים את עצמה. שם איכותי שכזה, ודאי שאינו טעון שום הוספה. ■

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

האספו ואגידה לכם
מעט ורעים היו ימי שנותיו של יעקב כפי שהוא מעיד באזני פרעה, אחר...
המשך בעמ' 2

כאפרים וכמנשה
ברכת אבות על הבנים
בכל ימי ישראל אנו מברכים את ילדינו בכל שבת, בברכה אותה בירך יעקב...
המשך בעמ' 2

סיפור לשבת
כשהקב"ה מסדר את העניינים...
למשפחה חשובה בירושלים היו שבעה בנים מוצלחים ומוכשרים...
המשך בעמ' 3

שביבים
וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חֹלֶה וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת מְנַשֶּׁה וְאֶת אֶפְרָיִם
חז"ל אמרו (נדרים לט:), המברך את החולה נוטל אחד משישים מחליו...
המשך בעמ' 4

האספו ואגידה לכם

/ הרב יעקב הלוי פילבר

מעט ורעים היו ימי שנותיו של יעקב כפי שהוא מעיד באזני פרעה, אחר מסע ארוך מגיע יעקב לסוף דרכו, והוא יודע שעוד עתיד גדול מצפה לבניו, עתיד של אור וחושך, של גלות וגאולה, ועל כן טרם נפרד יעקב מבניו הוא מרגיש צורך וחובה להכין אותם לקראת עתידם, והוא קורא לבניו לומר להם את אשר בלבו. במחשבה ראשונה הוא מבקש להגיד להם את אשר יקרא אותם באחרית הימים, לחשוף בפניהם את סוד ההיסטוריה היהודית, לומר להם את כל הצפוי להם, אבל לאחר שנקבצו סביבו הוא משנה לפתע את כוונתו ומסתפק בהתיחסות אישית לכל אחד מבניו. וגם אם יעקב אינו מגלה לבניו באותו המעמד את "אחרית הימים", עם זאת הוא מוסר להם מבלי משים סוד אחד באומרו: "האספו ואגידה לכם", מה רצה יעקב לומר להם בביטוי "האספו"? ופירש את הדבר השל"ה (חלק ג' פרשת ויחי): "האספו ואגידה לכם - אמר לשון 'האספו', כי אי אפשר לקץ כשיש ביניכם שנאת חנם, רק צריכים אתם להיות כולכם באסיפה אחת באגודה אחת". ויעקב אמר את דבריו לאור הנסיון הלא רחוק של חייו. כי גם אם נקבל את דבריו של הרמב"ן שכתב: "ייראה לי על דרך הפשט שלא הוגד ליעקב כל ימיו כי אחיו מכרו את יוסף" גם בלי זאת הרי קודם המכירה נאמר: "ולא יכלו דברו לשלום" ושם נאמר: "ואביו שמר את הדבר". ואע"פ ששנאת אחים לא היה דבר חדש בבית אברהם, הדבר התחיל בישמעאל שהיה מצחק עם יצחק ולפי המדרש ביקש להורגו. ועל עשו אומרת רבקה ליעקב: "הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך". אלא ששם גם אם השנאה והמחלוקת כואבת, אין היא הרסנית, כי אין לישמעאל כל חלק עם יצחק, ואין לעשו כל קשר עם יעקב, אבל בבני יעקב, שרק מכולם יחד יקום בית יעקב, וכולם יחד הם עם ישראל, אי אפשר להשלים עם שנאה ומחלוקת. ואכן כך כתב רבי יונתן אייבשיץ בספרו "אהבת יונתן": גלות ראשונה (מצרים) וגלות אחרונה (רומי) לאחר חורבן בית שני, שניהם באו מחמת שנאת חנם, על כן הזהירם יעקב אביהם: "האספו - התחברו, התאחדו, כי בכך תלוי המאורעות שיבואו לעתיד באחרית הימים.

לא רק יעקב אבינו מצווה את עם ישראל לפני מותו על האחדות, המסר הזה נאמר לעם ישראל בברכת משה את בני ישראל לפני מותו, וגם שם הוא מברך את כל אחד מהשבטים בברכה פרטנית, אך לפני כן הוא פותח ואומר: "ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", מה רצה משה לומר לישראל בפתיחה הזו? על כך אמרו במדרש (ספרי): "כשישראל שווים בעצה אחת מלמטה, שמו הגדול משתבח מלמעלה, שנאמר: 'ויהי בישורון מלך' - אימתי? 'בהתאסף ראשי עם'. 'יחד שבטי ישראל' - כשהם עשויים אגודה אחת ולא כשהם עשויים אגודות אגודות". דבריהם של יעקב ומשה לא נאמרו בחלל ריק, נגע הפילוג וריב האחים מלווים אותנו, לצערנו, לאורך כל ההיסטוריה הישראלית, הרבה סיבות לתופעה זו אבל אחת מהבולטות שבהן היא האמביציה האישית של מנהיגי האומה, הגוררים אחריהם את הציבור כולו. וכך פירש ה"תולדות יעקב יוסף" את הסמיכות של הכתוב: "בהתאסף ראשי עם" לכתוב: "יחד שבטי ישראל", שכוונת הכתוב היא: קודם צריכים להיות מאוחדים "ראשי העם", המנהיגים, - ורק אז יש לקוות ל"יחד שבטי ישראל". וכדברים הללו כתב גם "אור החיים" בפירושו לתורה: "כי מלכות ישראל תהיה מתקיימת כשיהיו ישראל מתאספים ראשיהם יחד ולא יהיו בד בבד, שבזה תהיה סיבה שיתיחדו יחד שבטי ישראל, וכשישראל בגדר זה הנה הנם ברום גדר ההצלחות ומלכותם תהיה בה הוויה של קיום" והוא מסיים שם: "וצא ולמד כי מיום שנחלקו הלבבות ונחלקו המלכויות מה עלתה בידם. וזו סיבת עגלי ירבעם והבאים אחריו. כי ראש האובדן הוא הפירוד, וכלי מחזיק ברכה הוא השלום ויחוד הלבבות". דומה שמאז דבר לא נשתנה, גם היום בדורנו עומדים אנו בפני התופעה שהציבור בהמוניו אינו מבין את ההתפלגות הציבורית, הוא היה רוצה לראות את כלל הציבור במחנה אחד, ורק ראשי הציבור הם המתפלגים ובצורה מלאכותית הם מאלצים את המחנה להתפלג.

כאפרים וכמנשה
ברכת אבות על הבנים

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי רות ב"ר חיים יהודה

בכל ימי ישראל אנו מברכים את ילדינו בכל שבת, בברכה אותה בירך יעקב אבינו את בניו של יוסף בנו. ומלבד הברכה ההיא שנתן יעקב לנכדיו, הוא מברך גם את בניו כולם ובתוכם יוסף. אך ליוסף הוא מוסיף ברכה בנפרד במחובר לברכת הנכדים - שם הוא מבשר לו על כך שייתן לו שני שבטים, בתוך משפחת בני ישראל[1]. אך אם יוולדו עוד בנים ליוסף, הם לא ייחשבו בשבט נוסף[2].

ואף לעניין היותו של יוסף אב כדוגמת שלושת האבות - יעקב מברך אותו על כך, בהגדירו אותו כ'רועה **אבן** ישראל'[3]. וכך נחשב יוסף הן כאב לשני שבטי אפרים ומנשה והן כבן של יעקב אבינו - כך שכל התולדות שנולדו לאחר ביאת יעקב למצרים, הם אינם בכלל

השבטים להימנות בנפרד.

אפרים ומנשה זכו לדבר הזה, בזכות גדילתם בארץ מצרים - לבדם בלי שום משפחה או תומך. ובזה הם היו כשבטים שנולדו בחרן, כשאף שם הם גדלו רק כמשפחה גרעינית ואין להם איש מלבדם. וכך גם היו הוריהם - יוסף ואסנת, שהחזיקו עצמם בלא שום משפחה או עוזר וסומך לידם.

יוסף הושלך לבור בשכם ואף נמכר כעבד למצרים, ולמרות גדילתו בבית פוטיפר ואחר כך בבית פרעה - הוא שומר על עצמו ומעמדו הרוחני. כדרך שפעלו שלושת האבות - כל אחד בנפרד, כשאין להם תומך או עוזר זולת עצמם.

ואסנת שנולדה ממעשה דינה בשכם, ונשלחה על ידי האחים גם כן למצרים לבית פוטיפר[4] - זכתה לשמור על עצמה בלא תומך ועוזר. כדרך האימהות לפניה, שחיו במשפחה מנוכרת, ושמרו על עצמן אף מול כל סביבת גידולן.

וכשיעקב רואה את משפחת יוסף וילידיו, ליבו מתמלא שמחה - עד כדי כך שלא די לו בראיית פני יוסף, בכדי להודות. כי אם הדבר הושלם והתגבר, בראיית דור ההמשך[5]. שכן כעת יודע יעקב שיש לו תקווה ואחרית, גם בימים הבאים על העם הזה. ואף אם ינדוד או יתרחק, ויישאר לבד בלא מורה או מדריך - ישמור עצמו מלהתערב באומות, ויהיה בכלל הברכה של ישראל.

ולכן כל אב מברך את בנו שיהיה דווקא כאפרים ומנשה - כאות וסמל לשמירה על חוסן וחוזק, יחד עם העברת המסורת בניכר. כך שלא ייווצר ניתוק לעולם, בין דור האבות ודור הבנים.

וכשם שיוסף ואסנת יכלו להקים משפחה ברוח ישראל סבא, הגם שננטשו וחיו לבדם. כך בכל דור מן הדורות, שרד עם ישראל ושמר על מסורותיו - הגם שסבל נידוי, גירוש, הרג ורדיפות לרוב.

וכך אף בימינו אנו נברך את בנינו בברכת האבות, שיזכו כולם לעלות ולהתעלות - ובך, יברך ישראל.

1 - **ונתתיך לקהל עמים** בשרני שעתידים לצאת ממני עוד קהל ועמים ואף על פי שאמר לי 'גוי וקהל גוים', גוי אמר לי על בנימין. 'קהל גוים' הרי שנים לבד מבנימין ושוב לא נולד לי בן, למדני שעתיד אחד משבטי ליחלק ועתה אותה מתנה אני נותן לך - רש"י בראשית מח, ד

2 - **ומולדתך וגו'** אם תוליד עוד לא יהיו במנין בני אלא בתוך שבטי אפרים ומנשה יהיו נכללים ולא יהא להם שם בשבטים לענין הנחלה - שם, ו

3 - **אבן ישראל** לשון נוטריקון **אב ובן**, אבהן ובנין יעקב ובניו - שם ג, כד

4 - כתיב 'ובא אל הבית וסמך ידו אל הקיר ונשכו נחש' וכשבא יעקב לארץ אחוזתו שבארץ כנען נשכו הנחש, ואי זה הוא הנחש. זה שכם בן חמור, שהיתה בתו של יעקב יושבת אוהלים ולא היתה יוצאה לחוץ. מה עשה שכם בן חמור. הביא נערות משחקות חוצה לו, מתופפות, ויצאה 'דינה לראות בבנות הארץ' המשחקות, ושללה ושכב עמה, והרתה וילדה את אסנת. ואמרו בני ישראל להורגה, שעכשו יאמרו בכל הארץ שיש בית זנות באהלי יעקב, מה עשה יעקב. הביא ציץ וכתב עליו שם הקדש, ותלה על צוארה ושלחה והלכה. והכל צפוי לפני הקב"ה, וירד מיכאל המלאך והורידה למצרים לביתו של פוטיפרע שהיתה אסנת ראויה ליוסף לאשה. והיתה אשתו של פוטיפרע עקרה וגדלה עמה כבת, וכשירד יוסף למצרים לקחה לו לאשה שנאמר 'ויתן לו את אסנת בת פוטיפרע' - פרקי דרבי אליעזר, לח

5 - **ראה פניך לא פללתי והנה הראה אתי אלהים גם את זרעך** לא מלאני לבי לחשוב מחשבה שאראה פניך עוד פללתי לשון מחשבה כמו (ישעיהו טז) 'הביאי עצה עשי פלילה' - שם מט, יא

סיפור לשבת

כשהקב"ה מסדר את העניינים...

למשפחה חשובה בירושלים היו שבעה בנים מוצלחים ומוכשרים. ששה מתוכם למדו בישיבה חשובה מסוימת, הם התקבלו בקלות והצליחו מאוד, ובהמשך גם נישאו למשפחות חשובות.

הקטן, שהיה מוצלח ומוכשר לא פחות מאחיו הגדולים, היה מעט יותר עֲדִין. במבחן הקבלה הוא התרגש והתקשה להתבטא בבהירות, ולמרבה צערו קיבל תשובה שלילית. ההורים הפעילו את כל הקשרים, מדובר בבחור מצוין מישיבה מצטיינת, עם וותק של ששה אחים גדולים מצטיינים. מה רבה היתה התדהמה כשלמרות כל זאת סירבה הנהלת הישיבה לשנות את החלטתה הקודמת. ככל שניסו לדחוף, התברר להם כי מדובר בקירות יצוקים מבטון. תשובת הישיבה היתה חד משמעית- אין לדיין אלא מה שעיניו רואות, והם מסרבים לקבל את הבחור.

בלית ברירה פנו ההורים לאפיקים נוספים, ועד מהרה סודר הבחור בישיבה אחרת. הפתרון היה מצוין, שמה של הישיבה הולך לפניה, ופירותיה משובחים. אך הבחור מאוד נשבר מן הענין. הסירוב, והעובדה שבמקום ללמוד עם אלף בחורים הוא ייאלץ להסתפק בישיבה קטנה של מאה וחמישים עד מאתיים בני עליה, דכדכה אותו ביותר.

הוא הלך ברחוב שבור, מרגיש את עצמו שונה מכל אחיו, ותוהה מה יהיה איתו. תוך כדי הליכה ניגשה אליו אישה חרדית מבוגרת ושאלה: "אתה בחור ישיבה?" כשהשיב בחיוב המשיכה: "אני רוצה לפתוח שיעור בפרקי אבות בבית שלי, האם תסכים למסור לנו שיעור מידי שבת?" הוא הרהר מעט, ואחר כך החליט: "למה לא? בין כה וכה אני לא אצא כמו אחיי הגדולים, לפחות אעשה משהו אחר שהם לא עשו..." וכך קם שיעור שבועי בפרקי אבות.

האישה הצליחה לאסוף קבוצה של כמה זקנים, ובשבת אחר הצהריים כשכל חבריו הלכו לנוח, הוא היה מוסר בקביעות שיעור קצר. הזקנים נהנו מאוד מן השיעור, וכשסיימו פרקי אבות ביקשו ממנו להמשיך לנושאים נוספים. כך החל למסור להם שיעור בפרשת השבוע ובנביאים, ולפני המועדים הכין

המשך בעמוד הבא...

רעיונות מיוחדים. השיעור התקיים במשך שש שנים, כל זמן לימודיו בישיבה.

והנה הגיע מיודענו לגיל שידוכים. אחיו הגדולים קיבלו סכומים יפים, כיאה לבחורים מהישיבה החשובה בה למדו. הסכומים הללו אפשרו להם לרכוש דירות בירושלים בעזרת משכנתא שלקחו על עצמם. אלא שאצלו התנהל הכל אחרת. הוצעה לו הצעה מצוינת של בחורה כלילת המעלות ממשפחה מיוחדת, דא עקא שכסף נעדר מן התפריט. הם התארסו למזל טוב, אך למרות השמחה הגדולה העיק על ליבו העניין. הוא ידע שדירה בירושלים לא תהיה לו, והלוואי שתהיה לו דירה במקום אחר.

ריבונו של עולם, למה? שאל בכאב, למה אתה מוביל אותי במסלול פחות מוצלח? לישיבה שרציתי לא התקבלתי, ובשונה מכולם לא אקבל דירה, למה? האם אני פחות טוב מכולם? הוא הבין כי עליו להתחזק באמונה ולעבוד על עצמו, אך למרות זאת עדיין היה בו מרמור ותחושה שהוא פחות שווה.

והנה מתקשרת אליו אותה אישה, שבביתה נערכים השיעורים בשבת, ומבקשת ממנו לספר לו דבר מה. כשהגיע לביתה סיפרה סיפור מדהים: היא ביתו של מפקד נאצי, שהרג יהודים רבים בשואה. כשעמדה על דעתה והבינה מה עשה אבא שלה, היא כל כך התביישה באכזריותו וברשעותו, עד שהחליטה להצטרף לאותו עם נרדף, ולהתגייר.

משפחתה היתה עשירה מאוד (אולי בשל הכספים היהודיים הרבים ששלשל אביה לכיסו הפרטי), והיו לה די אמצעים לבוא ארצה, ולרכוש לעצמה דירת יוקרה בת ארבעה חדרים ברחביה. במהלך השנים, סיפרה האישה, החלטתי כי עלי לכפר במעט על מה שעשה אבא שלי. החלטתי שאת הדירה היפה שקניתי אני מייעדת למסירה לבן תורה אמיתי. במשך שש שנים מסרת בביתי ללא תמורה שיעורי תורה, ולכן החלטתי שאתה תהיה אותו בן תורה שיקבל את הדירה.

באותו מעמד היא חתמה לפני עורך דין, ואותו בחור ישיבה קיבל דירה יוקרתית ששווה הון עתק. כשיצא משם, מבולבל ומתקשה להאמין, הוא נסע ישירות לכותל, ואמר: ריבונו של עולם, אני מבקש סליחה. סלח לי! שש שנים אני שואל אותך, למה עשית לי את זה? למה רק אותי שלחת לרחביה ולא את האחים שלי? ופתאום אני מבין שרצית לזכות אותי במסירת שיעורי תורה ובחיזוק אנשים, ועל ידי כך אקבל ביטחון בדיבור לפני ציבור. ויתירה מזאת, ידעת שהשידוך שלי יהיה בלי כסף, ולכן דאגת מראש לארגן לי על ידי כך דירה ברחביה בלי שום משכנתא כאחיי הגדולים.

הראית לי שאתה יכול לסדר את העניינים הכי טוב. גם לתת לי אישה טובה, וגם לתת לי כסף לא דרכה. היא התפללה היטב וזכתה בבן תורה ללא כסף, ואני קיבלתי הכל מן המוכן. סלח לי על שהקשיתי על הקללות שלך, שהתבררו עבורי כברכות גדולות.

אותו בחור משמש כיום כרב שכונה מצליח, ותולה חלקים גדולים מכושר הדיבור שלו באותו שיעור שבועי, שהכין אותו לחיים. את הסיפור ראינו בגיליון לבית התורני. סיפור זה הינו הצצה קטנה לברכה שאולי היתה נדמית בתחילת הדרך כקללה, והוא מחזק בנו את ההבנה שכל מעשי ה' נועדו לטובתנו, בין אם נראה זאת בעולם הזה ובין אם לאו. בכל מקרה, עלינו לכופף את ראשנו ולקבלם באהבה, ומי שעושה זאת זוכה בישועה וברכה שאין כדוגמתה.

(גל' קבלת שבת – מהסופר הרב צבי נקר)

שביבים / שאול שיף

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חֹלֶה וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת מְנַשֶּׁה וְאֶת אֶפְרָיִם

/ הרב דוד הכהן, גן יבנה

חז"ל אמרו (נדרים לט:), המברך את החולה נוטל אחד ששים מחליו, והני מילי בבן גילו. ופרשו הרא"ש והר"ן: שהמבקר את החולה נולד במזלו, של החולה. והנה יוסף היה בן גילו של יעקב, כמו שאמרו במדרש (ב"ר פר' פד סי' ו'): "אלה תולדות יעקב יוסף" (בראשית לז. ד'), כל מה שארע ליעקב ארע ליוסף. וזה אומרו: "הנה" בנך יוסף בא אליך, בגימטריא ס', ואח"כ: ויתחזק ישראל וישב על "המטה", בגימטריא נ"ט, שעל ידי בקורו של יוסף נטל אחד משש מחליו של יעקב, ונשארו לו רק נ"ט אחוזים מתוך הששים. (צמח דוד והגר"א)

*

מספרים על שריפה גדולה שפרצה בעיירה, כילתה את בתיה, ותושביה נותרו חסרי קורת גג. רב המקום נחלץ לעזרה ויצא לדרך כדי לנדוד מעיר לעיר ולעורר את רחמי היהודים בכל אתר ואתר.

תקוותו הייתה, שיהודים בכל מקום שהם יסייעו לאחיהם הנתונים בצרה להשתקם ולהקים מחדש את העיירה מתוככי האפר. ואמנם היהודים נענו בחפץ לב בהתאם ליכולתם. כל סכום שהושג, מיד נשלח לעיירה כדי להחיות את נפשות התושבים שנשבר מטה לחמם, וכדי להתחיל בלא שהות בפעולות הבניה. במסעיו הגיע הרב לעיר אחת. הוא הלך מחנות לחנות, עורר את הלבבות והתרים למען יהודי עיירתו. בהגיעו לאחת החנויות, חנות תכשיטי זהב מהודרת, סיפר את מטרת בואו. חייך בעל החנות חיוך רחב, נתן לו "שלום עליכם" לבבי ואמר: "רואים שכבודו אינו בן המקום..."

מכאן ואילך התנהלה השיחה מתוך חלוקת כבוד הדדית, למרות שהייתה זו פגישה קוטבית בין שני ניגודים.

"כיצד רואים שאינני בן המקום?" שאל הרב.

"משום שאם היה כבודו בן המקום, הוא היה יודע שאיני נותן מאומה לצדקה!" השיב העשיר הקמצן ללא בושה כלשהי.

"אם כך, התחלפו התפקידים", השיב הרב, "במקום שכבודו יקיים מצות גמילות חסדים, אקיים אותה איפוא אני!"

"במה יקיים כבודו מצות גמילות חסדים?" שאל העשיר התמה.

"בכך שאני מקיים כאן מצות ביקור חולים", השיב הרב.

תמה העשיר: "מי חולה כאן?"

ענה הרב: "כבודו הוא החולה!"

מחה העשיר: "אני בריא וחסון".

אמר לו הרב: "הן לא יכחיש כבודו את דברי שלמה המלך, החכם מכל אדם, שאמר בספר קהלת: "יש רעה חולה ראיתי תחת השמש, עושר שמור לבעליו לרעתו". אם חנן ה' את כבודו בעושר, והוא מתפאר בכך שאינו נותן מכספו לדלים, אין ספק כי עושרו שמור לו לרעתו. שכן לאחר מאה ועשרים שנה יהיה עליך לתת דין וחשבון במרומים מדוע לא נוצל הכסף לטובה! שלמה המלך מעיד, כי זוהי 'רעה חולה'. לכן ברצוני לקיים מצות ביקור חולים!..."

צחק העשיר ואמר: "אם היה כבודו רוצה לקיים מצות ביקור חולים באמת ובתמים, היה עליו ללכת לבית החולים שם ימצא עשרות חולים הנאנקים במכאוביהם ומשוועים למבקרים, ולא היה בא לכאן כדי לצאת ידי חובת מצוה זו על פי דרוש והלצה..."

אמר לו הרב: "טעם כמוס עמדי, מדוע רצוני לקיים מצוה זו דוקא כאן, ולא אגלהו, אלא אם כן תבטיח לי להרים תרומה למצוה זו..."

התלבט העשיר אם להסכים להצעת הרב. לבו אמר לו להסכים. אמנם, הוא אינו נותן צדקה לעולם, אולם הרב שניצב מולו הוא אדם מסקרן ולא שגרתי. יתכן שהוא ישמע מפיו ידיעה מעניינת.

בסוף גברה הסקרנות, והעשיר אמר: "מוסכם, הבה ואשמע!"

אמר הרב: "הלא ידעת מה אמרו חז"ל על פרשת ויחי, כי בתחילה היה יעקב אבינו חולה אנוש, ורק בבוא יוסף לבקרו כתוב: "ויתחזק ישראל, וישב על המטה" (בראשית מ"ח, ב'). ומדוע? משום שהמבקר את החולה, נוטל אחד משישים מחוליו, כמובא בתלמוד במסכת נדרים (דף מ', ע"א). הדבר רמוז בפסוק בתיבת 'המטה', שהיא בגימטריה חמישים ותשע, כי חלק אחד נלקח על ידי המבקר".

"עתה ודאי תבין", חייך הרב, "מדוע אני מעדיף לבקר חולה כמוך. הן הממון הוא מחלתך, ורצוני ליטול אחד משישים מחולייך... את המחלה אטול לצורך עניי עירי ששריפה כילתה את בתיהם"...

העשיר קיים את הבטחתו והעניק מ"מחלתו" לטובת הנשרפים.

כשחושבים אודות דברים אלו, הם אינם כה מבדחים...

האדם לא נוצר עבור עצמו בלבד. הוא נברא גם כדי להועיל לזולת, לתרום לחברה ולהרבות כבוד שמים בעולם. איש איש בתחומו! מה רב הוא ההבדל בין הרב, שיצא לנדודים מפרכים כדי לעזור לאחיו, לבין העשיר שהעלים עיניו ממצוקת זולתו. אין דורשים מאיתנו לנדוד... נישא עינינו סביב, נראה במה אנו יכולים לעזור, ובאיזה תחום נוכל לתרום ולעזור לזולת.

*

ראובן בכורי אתה כוחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז":

ראובן היה ראוי לזכות לבכורה, כהונה ומלכות, אך: "פחז כמים אל תותר" - בגלל שנהג בפזיזות לאחר מות רחל אמנו (שהחליף מיטת בלהה בלאה, כי רצה שיעקב יהיה באוהל לאה אמו, אך במעשה זה פגם בעולמות העליונים, כי כל מעשה אצל יעקב אבינו היה מחושב ומדוקדק) נלקחו ממנו הבכורה, הכהונה והמלכות. יוסף קיבל את הבכורה ושני בניו הם שני שבטים בעם ישראל, לוי קיבל את הכהונה ויהודה את המלכות. הפזיזות היא השורש לכל הנפילות ולכן יש לנהוג תמיד במתינות ובסבלנות. צריכים אנו לחשוב ולבדוק טוב לפני כל מעשה כמו שאמרו חז"ל: "סוף מעשה במחשבה תחילה". לאדם אחד היה כלב ששמר על ביתו בנאמנות. לא פעם גירש מן הבית גנבים וחיות רעות. האיש לא חשש מעולם לעזוב את ביתו, ביודעו שכלבו ישמר עליו מכל משמר. פעם הלך האיש ליער לכרות עצים, והשאיר את בנו הקטן בביתו, כשהכלב עומד לשמור עליו. כשחזר האיש מהיער והתקרב לדלת ביתו, מצא כתמי דם גדולים על הרצפה. האיש נבהל וקרא בקול לבנו, אך הבן לא ענה. קרא שוב, ולא היה מענה. כשניגש למיטתו, הילד לא היה שם. בפינת החדר שכב הכלב שעל פיו היו כתמי דם. חשב האב שכלבו ה'נאמן' טרף את בנו. הוא לקח את הגרזן, ערף לכלב את ראשו, וישב לבכות בקול בכי מר על מות בנו. לקול בכייתו התעורר הבן שנרדם על הספה, בא אל האב הנדהם וסיפר לו על החסד הגדול שעשה עמו הכלב היום. הוציא הילד את אביו החוצה והראה לו פגר של זאב מוטל על הרצפה בחצר. לולא הכלב שהציל את הבן משיני הזאב, לא היה עוד בנו בחיים. אך כעת לאב הפזיז כבר אין כלב נאמן שישמור לו על בנו. "

*

לו ישטמנו יוסף וגו' ויאמר אליהם יוסף אל תיראו":

לפני שעלה על המוקד גר הצדק, בנו של הגרף פוטוצקי מליטא, ביקשו ממנו התליינים שלא ינקום בהם מעלמא דקשוט. במקום להשיב הן או לאו, סיפר להם הגר צדק מעשה, בן מלך שיחק בצעצועים עם בן המיניסטר, סתר לו חברו את המגדל שהקים מצעצועיו, ובן המלך הרהר בלבו, כשאגדל ואהיה מלך אנקום בו נקמתי על שסתר את המגדל שלי. אולם כשאביו מת והושיבוהו על כיסא המלוכה, היה צוחק בלבו מכבר לצעצועי הילדים, וכמובן לא עלה בדעתו כלל לזכור לידידו חטאת נעורים אותו דבר כאן. כשבאים שמה, לעלמא דקשוט, הלא כל ענייני הגוף צער הגוף נחשבים כהחרבת אותו מגדל הצעצועים.

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net